

Друга Всеукраїнська наукова конференція

**«Історія та археологія
України: сучасні
тренди досліджень»**

29 квітня 2026 року

М.Одеса

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д.
Ушинського»**

**Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка**

**Відділ історії козацтва на півдні України Науково-дослідного
інституту козацтва при Інституті історії України НАН
України**

Одеський національний морський університет

Одеський історико-краєзнавчий музей

**ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ:
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірка наукових праць

Електронне наукове видання

Одеса – 2026

УДК 94(477)+903(477):(06)

Рекомендовано до друку кафедрою
історії України Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол № 11 від 20 травня 2026 р.

Рекомендовано до друку вченою радою
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол №14 від 28 травня 2026 р.

Редакційна колегія:

к.і. н., доцент Сєкєрська О. П. (Одеса) – *відповідальний редактор*
Лаборант кафедри історії України Нікіфорова Н. А. (Одеса) –
відповідальний секретар
д. і. н., професор Бабенко Л. Л. (Полтава)
д. і. н. Бруяко І. В. (Одеса)
ас. Родіял Д. О. (Одеса)

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка
наукових праць / за ред. О. П. Сєкєрської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної
історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та
археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та
здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній
конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень», яка
відбулася **29 квітня 2026 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх, хто
цікавиться історією та культурою України.

Рецензенти:

д. і. н., професор Михайлуца М. І.
д. і. н., професор Діанова Н. М.

Видано за редакцією авторів-здобувачів та наукових керівників

ВІДОБРАЖЕННЯ ІДЕЙ ГАДЯЦЬКОГО ТРАКТАТУ 1658 РОКУ В УГОДАХ ГЕТЬМАНІВ Ю. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ТА П. ТЕТЕРІ З РІЧЧЮ ПОСПОЛИТОЮ <i>Мірошніков Ярослав, Бачинська Олена</i>	c.126
БІОГРАФІСТИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ, ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИ <i>Нестеренко Тетяна</i>	c.135
СТАНОВИЩЕ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ <i>Нікіфорова Анастасія</i>	c.141
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ШТАТНА РЕОРГАНІЗАЦІЯ ГУБЕРНСЬКОГО АПАРАТУ ЯК ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ РАДЯНСЬКОЇ ЕЛІТИ ОДЕЩИНИ (1922 – 1923 РР.) <i>Павлов Роман</i>	c.150
ПОСЕЛЕННЯ ЕПОХИ ПІЗНЬОЇ БРОНЗИ ОКТЯБРІ І (ЗА МАТЕРІАЛАМИ РОЗКОПОК 1976 ТА 1978 РР.) <i>Пелик Олександр, Снитко Іван</i>	c.156
УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОДЕСЬКОГО РОК-КЛУБУ ЕПОХИ 1986-1991 РОКІВ <i>Рачинський В'ячеслав-Елістер, Савченко Віктор</i>	c.166
КУЛЬТИ БОГІВ В ОЛЬВІЙСЬКОМУ ПОЛІСІ <i>Семзеніс Дарія</i>	c.175
ДІЯЛЬНІСТЬ РОБСІЛЬТЕАТРУ ЯК ЧИННИК УКРАЇНІЗАЦІЇ ОДЕЩИНИ (1924 – 1926 РР.): РЕПЕРТУАРНИЙ І ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ <i>Солодка Марія</i>	c.185
СХІДНЕ ПОДІЛЛЯ ЯК КОЗАЦЬКИЙ КРАЙ: ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ (XVII – ПОЧАТОК XVIII СТ.) <i>Сотніченко Олександр</i>	c.191

Тетяна Нестеренко, здобувач
першого рівня вищої освіти
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г. Короленка, м. Полтава

Науковий керівник: **Людмила Бабенко**, д.і.н.,
професор кафедри історії України,
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г. Короленка, м. Полтава

БІОГРАФІСТИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ, ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИ

Анотація: у статті розкриваються методологічні підходи та характеристики міждисциплінарного напрямку гуманітаристики – біографістики. Підкреслений тісний зв'язок біографістики з історичною наукою як її складової частини, роль у формуванні історичної пам'яті та національної ідентичності. Наголошується на методах і завданнях біографістики, наводяться приклади їх реалізації.

Ключові слова: біографістика, історична наука, методологія, наукові методи, біографії, персоналії

Актуальність дослідження. Біографістика сформувалася як окремий напрям гуманітарного знання, який виник з потреби глибокого розуміння історичного процесу через призму індивідуального життєвого досвіду. В цьому випадку життєпис особистості стає важливим джерелом, за яким дослідники можуть здійснити реконструкції соціальних, політичних та культурних реалій певної доби. «Історія, дана в іменах великої когорти її видатних діячів, завжди і скрізь пропагується як предмет національної гордості...», зазначається у дослідженні Т. Нагайко [1]. У цьому контексті прикладом може слугувати звернення до біографії Симона Петлюри. У травні цього року на державному рівні відзначатимуться пам'ятні події, пов'язані з терористичним актом проти українського діяча та його загибелі в

Парижі. Усвідомлюючи масштабність постаті Симона Петлюри, безумовно дослідники знову будуть звертатися до осмислення його життєвого шляху, що є відображенням періоду Української революції 1917-1921рр., логіки історичних змін в Україні у ХХ столітті [2]. «Біографія як історія особистості завжди історична, її головне завдання: життя окремої людини від народження до смерті, це – «персональна історія» [3], і з цим твердженням важко не погодитися.

Виклад основного матеріалу. Методологія сучасної біографістики охоплює широкий спектр дослідницьких підходів, які дозволяють вивчати не лише фактичні події, а й мотиви, емоційні стани, світогляд та культурні контексти, які притаманні певній особистості. Застосування таких методів при вивченні біографії постаті Симона Петлюри відкриває можливість комплексного дослідження його особистості, політичних дій та вчинків, інтелектуальної еволюції та морально-вольових засад постаті Симона Петлюри. Саме тому основні методологічні засади біографістики дають необхідну базу для вивчення постаті Симона Петлюри з різних аспектів, як історичного діяча та символа української державницької традиції [4].

Об'єктно-предметною сферою біографістики як наукової історичної дисципліни є історіографія, методологія, історико – біографічна термінологія, проблематика джерелознавства для складання біографій. Історіографія є підґрунтям для будь-якої галузі історичної науки, адже саме вона забезпечує базу для дослідження певної епохи, ери, або є основою для вивчення і дослідження біографій окремих історичних діячів [5].

Методологія як вчення про методи вивчення і пізнання певного явища, елементу чи матерії також є основою біографістики. Їй притаманні як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. Сучасні методи, які впливають з антропоцентризму вивчення історичного минулого, передусім вбачають у ньому людину, особистість, а значить і її життєпис у контексті історичних подій.

У біографістиці вироблена спеціальна історико-біографічна термінологія. Вона може бути як універсальною, так і специфічною в залежності від епохи, роду занять, суспільно-політичної діяльності тощо, і характеризує життєпис особи.

Біографістика як і будь-яка галузь історичної науки буде безсилою при відсутності джерел. Джерельна база для написання біографій характеризується особливою різноманітністю. Сучасні методи пошуку, створення, реконструкції, обробки джерел дозволяють

якнайповніше відтворювати біографії діячів – творців епохи. Це можуть бути джерела писемні, речові, візуальні, усноісторичні. Серед писемних виділимо зростаючу роль его-документів та усноісторичних джерел, які тривалий час недооцінювалися.

Поняття «біографії» було відоме ще з давніх – давен, ще у працях Плутарха та Светонія було видно прояви класичної біографістики. Це виявлялося завдяки деяким особливим аспектам у написанні таких біографій, а саме: мета полягала у відтворенні образу історичної особи через опис її життєвого шляху, автобіографічні матеріали, та характеристика вчинків і діянь людини. Так склалися перші біографічні нариси, з яких пізніше отримає початок біографістика.

В подальшому розвиток біографістики отримав продовження в середньовічних біографіях, де біографії набували часто релігійно – моралізаторського характеру, що мало стати прикладом для наслідування.

Епоха Відродження та Просвітництва позначилася на розвитку біографістики таким чином, що дана наукова історична дисципліна стала засобом, за допомогою якого формувалися культурні і політичні ідеали того часу.

У ХІХ-ХХ ст. після тривалої еволюції біографістика виділилася в окремих напрям історичної науки, що в подальшому стане важливим етапом у формуванні її повноцінного сприйняття, на шляху становлення як самостійної історичної дисципліни.

Біографістика в своєму першопочатковому вигляді була тісно пов'язана з історіографією, бо саме історіографія займається вивченням і дослідженням історичних джерел та їх критикою, що в свою чергу забезпечує реальне підґрунтя для біографістики. Психологія також грає важливу роль у біографістиці, бо саме завдяки цій науці біографістика може дослідити і вивчити внутрішню мотивацію особистості, краще зрозуміти її внутрішній світ, та дати точну оцінку поняттям і діям людини, вивченням біографії якої і цікавить біографістику. Соціологія в свою чергу досліджує і вивчає вплив історичної особистості на суспільство, які саме дії та вчинки даної особистості вплинули тим чи іншим чином на суспільство, та які прямі чи непрямі, короткострокові чи довгострокові наслідки це принесло у перспективі для всього суспільства.

Існують декілька методів біографічних досліджень, за допомогою яких біографістика проводить свої дослідження і вивчення окремої історичної особистості:

1) Описово – хронологічний метод – цей метод базується на двох основних принципах, а саме описовий, який зосереджується на детальному зображенні характеристик, та хронологічний, який встановлює часову послідовність подій. Таким чином, описово – хронологічний метод передає події та явища, пов'язані з конкретною особистістю, у їх точній історичній послідовності.

2) Порівняльний метод – спосіб пізнання, за якого дослідники виявляють спільне і відмінне, зіставляють для порівняння основні характеристики, риси характеру, дії та вчинки людини, чия біографія досліджується. Завдяки цьому більш виразно постають вчинки людей, героїчне і трагічне, величне і нище у їхні діяльності.

3) Проблемно–тематичний метод в історичній біографістиці застосовується для розкриття суті та знаходження істинного мотиву тих чи інших дій і вчинків особистості.

4) Психоаналітичний метод – такий метод в біографістиці базується на вивченні поведінки, психологічних особливостей діяча, його характеру та мотивацій у вчиненні тих чи інших дій. Також цей метод можна застосовувати для вивчення психології суспільства, впливу на суспільство вчинків та дій досліджуваної історичної особи.

5) Міждисциплінарний метод в історичній біографістиці забезпечує повне і багатогранне розуміння не лише життєпису особи, але й усього оточення, його впливу на мотивацію вчинків та їх наслідків, загалом розуміння важливої в біографістиці проблеми – чому одні люди стають відомими і видатними, а інші розчиняються у різних спільнотах.

В основу суті біографістики покладено збереження історичної пам'яті. Саме на прикладах історичних діячів та їх біографіях суспільство вчиться та проектує їхню діяльність і вчинки на теперішнє суспільно-політичне життя. Через біографії відомих людей суспільство і кожний індивід вчиться краще розуміти історію своєї країни.

Українська біографістика на шляху свого становлення зазнавала імперських та іноземних впливів, що накладало на життєписи відомих українців чимало політичних ярликів, особливо якщо вони були яскравими постатями національно-визвольних рухів та державотворення. Досить відчутними аж до нав'язливих стереотипів залишаються російські та польські наративи. Окремі з них до цього часу зберігають контроверсійність та неоднозначність оцінок і

характеристик. Загальновідомо, що радянський режим у пропаганді ворожості «буржуазного націоналізму» перетворив прізвища лідерів національно-визвольної боротьби Симона Петлюри та Степана Бандери на явища «петлюрівщини» і «бандерівщини». В істерії нагнітання уявної небезпеки антирадянської діяльності в ієрархії народів в СРСР «з'явилася нова категорія – народ-ворог» [6, с. 18-19]. Гіпотетично і його видатні представники отримували сфальсифіковані або негативні характеристики.

Низка ключових постатей в історії України безпосередньо впливають на формування історичної пам'яті та національної ідентичності українців, серед них Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Іван Котляревський, Тарас Шевченко, Іван Франко, Симон Петлюра, Микола Міхновський та багато інших, які формували україноцентризм світогляду співвітчизників. В імперську добу вони апріорі оцінювалися в контексті русифікації. Такий приклад наводив дисидент, громадський і державний діяч Іван Дзюба про учня київської школи, який був дуже розчарований, коли дізнався, що гетьман Богдан Хмельницький українець, а не росіянин [7, с. 57-58].

Висновки. Біографістика з її невичерпним ресурсом історичних персоналій має великий виховний потенціал, передусім в освіті різних рівнів. Біографістика сприяє формуванню патріотичної громадянської позиції в учнів та студентів, розвиває критичне мислення, що відкриває можливості до осмислення історичних подій, спонукає до роздумів та самостійних висновків. Роль біографістики у колективній пам'яті також є не менш важливою, адже так формується громадянська позиція в країні. Біографії історичних діячів є ключовими маркерами до певної епохи та національної самоідентифікації, які прямо впливають на суспільство через масову культуру.

Список використаних джерел

1. Єкельчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві / пер. з англ. М. Климчука. Христини Чушак. Київ: Вид-во «Часопис «Критика" », 2008. 303 с.
2. Симон Петлюра та його родина. Документи і матеріали / Полтав. обл. об'єд. Всеукр. т-ва "Просвіта" імені Т. Шевченка ; упоряд. та передм. Василя Михальчука. Полтава, 2018. 268 с.

3. Біографіка. Біографістика: зб. наук. пр. Ін – ту біографічних досліджень (НАН України, Нац. б – ка України ім. В. І. Вернадського. <https://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0005151>

4. Полтавська Петлюріана - 9 : матеріали десятих Петлюрівських читань / гол. ред. О. Б. Супруненко ; Каф. світового українства КНУ імені Тараса Шевченка, Держ. архів Полтав. обл., Полтав. краєзнавчий музей імені, Полтав. обл. об'єднання Всеукр. тов-ва "Просвіта" ім. Т. Шевченка. Полтава : Дивосвіт, 2024. 148 с. : іл.

5. Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми. /ред. Леонід Зашкільняк Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004. 406 с.

6. Клочко Р. Невидима битва. Як дисиденти боролися за незалежність України. Київ: ТОВ «Віхола». 285 с.

7. Нагайко Т. Ю. Біографічні відомості про діячів українського громадського руху: методологічна та джерельна візії. Українська біографістика. 2016. Вип. 13. С. 189-203. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000641192> (дата звернення 04.04.2026)

*Tetyana Nesterenko,
scientific supervisor Lyudmyla Babenko.*

BIOGRAPHICS: THEORETICAL FOUNDATIONS, CONCEPTS, AND METHODS

Abstract: *This article explores the methodological approaches and characteristics of the interdisciplinary field of humanities known as biographics. It emphasizes the close connection between biographistics and historical science as its integral part, as well as its role in shaping historical memory and national identity. The article highlights the methods and objectives of biographistics and provides examples of their application.*

Keywords: *biographistics, historical science, methodology, scientific methods, biographies, personalities*

Електронне наукове видання

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка наукових праць / за ред. О. П. Секерської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли дослідницькі нароби молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти першого – другого рівнів, які були оприлюднені на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень» 29 квітня 2026 року у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Видання розраховане на дослідників-істориків, викладачів, здобувачів освіти і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

Матеріали подано в авторській редакції

Макетування: Родіяд Д. О.

Дизайн обкладинки: Засоба К. І.

Одеса 2026